

บทที่ 3

ทฤษฎีวัฏจักรธุรกิจ

การเปลี่ยนแปลงขึ้นๆ ลงๆ ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายตัว ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในลักษณะที่ซับซ้อนเกินกว่าที่จะรวมเป็นทฤษฎีวัฏจักรธุรกิจเพียงทฤษฎีเดียว นั่นคือ ทฤษฎีวัฏจักรธุรกิจมีหลายทฤษฎี แต่ละทฤษฎีจะอธิบายถึงตัวแปรที่ทำให้เกิดวัฏจักรธุรกิจ การอธิบายปรากฏการณ์ของวัฏจักรธุรกิจโดยทั่วไป จะต้องอาศัยการวิเคราะห์ในลักษณะสังเคราะห์หลายทฤษฎีเข้าด้วยกัน และทฤษฎีวัฏจักรธุรกิจแต่ละทฤษฎีจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยสำคัญ 3 ตัวคือ

1. ช่วงเวลา (time lag) การเกิดปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ แต่ละอันจะมีเรื่องเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือการเปลี่ยนแปลงจากเหตุการณ์หนึ่งไปเป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งจะต้องอาศัยเวลา วัฏจักรธุรกิจจะไม่เกิดขึ้นถ้ากิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ขึ้นอยู่เป็นเวลา ระยะเวลาจะเป็นปัจจัยสำคัญที่แสดงถึงความรุนแรงของวัฏจักรธุรกิจ

2. ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างธุรกิจต่างๆ (Interdependency among the firms) วัฏจักรธุรกิจจะไม่เกิดขึ้น ถ้าหน่วยธุรกิจแต่ละหน่วยสามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่พึ่งหน่วยธุรกิจอื่นเลย แต่ในความเป็นจริงหน่วยธุรกิจต่างต้องพึ่งพิงซึ่งกันและกัน ถ้าธุรกิจหนึ่งมีการขยายตัว (หดตัว) ธุรกิจอื่นซึ่งพึ่งพิงกันอยู่ก็จะขยายตัว (หดตัว) ตามกันไป ดังนั้น การพึ่งพิงกันระหว่างหน่วยธุรกิจจึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดวัฏจักรธุรกิจ

3. ความไม่แน่นอน (Uncertainty) เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดวัฏจักรธุรกิจ ถ้าอนาคตเป็นเรื่องของความแน่นอน ทุกหน่วยธุรกิจจะอยู่ในดุลยภาพ วัฏจักรธุรกิจจะไม่เกิดขึ้น แต่ในความเป็นจริงความผิดพลาดเกิดขึ้นได้เสมอ ความผิดพลาดเกิดจากความไม่แน่นอน ดังนั้น ความไม่แน่นอนจะทำให้หน่วยธุรกิจไม่อยู่ในดุลยภาพ และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดวัฏจักรธุรกิจ

ปัจจัยทั้ง 3 จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปัจจัยทั้ง 3 จะแตกต่างกันในแต่ละสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ในบทรนี้จะอธิบายเนื้อหาของทฤษฎีวิวัจจักรธุรกิจ ที่อธิบายปรากฏการณ์ของวัจจักรธุรกิจเบื้องต้นต่างๆ ไป ทฤษฎีวิวัจจักรที่จะอธิบายในบทรนี้คือ

1. ทฤษฎีปัจจัยภายนอก (exogenous theories) หรือ ทฤษฎีพลังภายนอก
2. ทฤษฎีการบริโภคต่ำเกินไป (underconsumption theories)
3. ทฤษฎีเชิงจิตวิทยาของวัจจักรธุรกิจ (Psychological theories of the business cycle)
4. ทฤษฎีวิวัจจักรของมิทเชล (Michell's Theory of the Cycle)
5. ทฤษฎีการลงทุนมากเกินไปโดยไม่ได้มีสาเหตุหลักจากด้านการเงิน (The Non-monetary Overinvestment Theory)
6. ทฤษฎีการลงทุนมากเกินไปโดยมีสาเหตุ จากทางด้านการเงิน (The Monetary Overinvestment Theory)
7. ทฤษฎีอุปสงค์รวมของวัจจักร (Aggregate demand theories of the business cycle)
8. ทฤษฎีวิวัจจักรที่แท้จริง (The Real Business Cycle Theory)

3.1 ทฤษฎีปัจจัยภายนอก (the exogenous theory) หรือทฤษฎีพลังภายนอก (the outside-force theory)

ทฤษฎีพลังภายนอก (outside - force theory) หรือทฤษฎีภายนอก (Exogenous theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่าวัจจักรธุรกิจเกิดจากพฤติกรรมของพลังภายนอก การที่จะชี้ว่าตัวแปรตัวไหนเป็นปัจจัยภายนอกทำได้ค่อนข้างยาก เพราะไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะชี้ว่าปัจจัยตัวไหนเป็นปัจจัยภายนอก ปัจจัยตัวไหนเป็นปัจจัยภายใน (endogenous variable) อย่างไรก็ตาม มีนักทฤษฎีบางท่านพยายามอธิบายความแตกต่างของตัวแปรภายในและตัวแปรภายนอกได้ดังนี้ “ถ้าตัวแปรถูกอธิบายโดยทฤษฎี ตัวแปรนั้นเรียกว่าตัวแปรภายใน และถ้าตัวแปรไม่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎี ตัวแปรตัวนั้นคือ ตัวแปรภายนอก”

คำอธิบายข้างต้นแสดงว่า ตัวแปรตัวหนึ่งบางขณะอาจเป็นตัวแปรภายใน และบางขณะอาจเป็นตัวแปรภายนอกก็ได้ เช่น การใช้จ่ายของรัฐบาล ถ้าการเพิ่มการใช้จ่ายของ

รัฐบาลเกิดจากเหตุผลทางการเมือง หรือเหตุผลทางสภาพภูมิศาสตร์ การใช้จ่ายของรัฐบาล เป็นปัจจัยภายนอก แต่ถ้าการเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลมีสาเหตุมาจากรายได้ของประเทศสูงขึ้น การใช้จ่ายของรัฐบาลเป็นปัจจัยภายใน

การอธิบายวัฏจักรธุรกิจด้วยปัจจัยภายนอกเป็นเรื่องไม่ยากที่จะเข้าใจ กล่าวคือ เราสังเกตความผันผวนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ถ้ากิจกรรมทางเศรษฐกิจตอบสนองต่อปัจจัยภายนอก และถ้าปัจจัยภายนอกมีลักษณะเป็นวัฏจักร ดังนั้นวัฏจักรธุรกิจก็จะถูกอธิบายโดยวงจรของพลังภายนอก ถ้าการเปลี่ยนแปลงในอนุกรมไม่ได้อธิบายโดยทฤษฎี การเปลี่ยนแปลงนี้ก็เป็นปัจจัยภายนอก ในอดีตที่สังคมยังเป็นสังคมเกษตรกรรม ผลผลิตการเกษตรขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ดังนั้นฤดูกาลซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกจึงเป็นตัวกำหนดวัฏจักรของสินค้าและการค้าของผลผลิตการเกษตร

ก. การเปลี่ยนแปลงผลผลิตทางการเกษตร (Change in Agricultural Yields)

การเปลี่ยนแปลงในผลผลิตทางการเกษตรไม่ค่อยมีผลต่อวัฏจักรธุรกิจ กล่าวคือ เมื่อผลผลิตทางการเกษตรมีมาก ราคาสินค้าเกษตรจะตกต่ำต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบจะลดลง ถ้าราคาสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบไม่ลดลง กำไรของธุรกิจจะสูงขึ้น กำไรที่เพิ่มขึ้นจะกระตุ้นให้มีการลงทุนในปัจจัยทุนมากขึ้น แต่ถ้าราคาสินค้าของสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบลดลง และอุปสงค์ต่อสินค้ามีความยืดหยุ่นเป็น elastic การลดลงของราคาจะทำให้อุปสงค์ต่อสินค้าเพิ่มขึ้นมาก และรายรับจะสูงขึ้น อุตสาหกรรมประเภทนี้จะขยายตัว ในทางตรงกันข้าม เมื่อผลิตผลทางการเกษตรต่ำราคาสินค้าเกษตรจะสูง ต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบจะสูงขึ้น ถ้าราคาของสินค้าอุตสาหกรรมไม่สูงขึ้น กำไรของธุรกิจจะลดลง การลงทุนในปัจจัยทุนจะชะลอตัวลง แต่ถ้าราคาสินค้าอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น อุปสงค์ต่อสินค้าก็จะลดลง และถ้าอุปสงค์ต่อสินค้ามีความยืดหยุ่นเป็น elastic รายรับจะลดลง อุตสาหกรรมประเภทนี้จะหดตัว

อนึ่งการเปลี่ยนแปลงผลิตผลทางการเกษตร แม้จะกระทบรายได้ของกลุ่มเกษตรกร แต่รายได้ของเกษตรกรจะไม่เปลี่ยนแปลงในอัตราเดียวกันกับการเปลี่ยนแปลงของผลิตผลทางการเกษตร เพราะราคาผลผลิตส่วนใหญ่จะเพิ่มขึ้นมาก เมื่อผลิตผลน้อย และจะลดลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อผลิตผลมาก ปกติสินค้าเกษตรมีความยืดหยุ่นเป็น inelastic ในขณะที่ผลิตผลทางการเกษตรมาก รายได้ของเกษตรกรจะมากกว่ารายได้ของเกษตรกรในขณะที่ผลิตผลทางการเกษตรต่ำรายรับที่ได้ส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้เกี่ยวกับกิจการของฟาร์ม ไม่เพียงแต่เกษตรกรจะมีรายได้เพิ่มขึ้นเท่านั้น ผู้ประกอบการในกิจการขนส่งจะมีรายรับจากการขนส่งสินค้าเกษตรไปสู่ตลาด จะเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ ถ้าผลิตผลเพิ่มทำให้การส่งออกเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้นรายรับรวมของเศรษฐกิจของประเทศจะเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันเงินตราต่างประเทศก็ไหลเข้ามากขึ้น อัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มลดลง การลดลงของอัตราดอกเบี้ยจะกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมทางธุรกิจ ในทางกลับกันเมื่อพืชผลทางการเกษตรต่ำ การส่งออกลดลง เงินตราต่างประเทศไหลเข้าน้อยลง อัตราดอกเบี้ยมีแนวโน้มสูงขึ้น เศรษฐกิจก็จะหดตัว

อย่างไรก็ดี การศึกษายุคใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผลิตผลทางการเกษตรกับวัฏจักรธุรกิจไม่ได้ให้ผลสรุปที่ชัดเจนเหมือนดังที่อธิบายข้างต้น ทั้งนี้เพราะ การผลิตทางการเกษตรจะไม่ขยายหรือลดพร้อมๆ กันทั้งภาคการเกษตร ในปีเดียวกันผลิตผลฝ้ายอาจจะดี ในขณะที่ผลิตผลข้าวโพดอาจไม่ดี ดังนั้น ผลกระทบต่อธุรกิจโดยทั่วไป ในกรณีของสินค้าเกษตรที่ให้ผลิตผลดี จะถูกชดเชยโดยผลิตผลของพืชเกษตรชนิดอื่นๆ ที่ผลิตไม่ดี

เกษตรกรรายใหญ่ซึ่งมีไซโลไว้สำหรับเก็บผลิตผลทางการเกษตรในขณะที่สินค้าเกษตรราคาถูก โดยจะเก็บไว้ขายในเวลาที่ราคาสินค้าเกษตรแพง ไซโลจะช่วยบรรเทาปัญหาผลผลิตทางการเกษตรบางประเภทซึ่งล้นตลาด

อย่างไรก็ดี ขณะที่เศรษฐกิจอุตสาหกรรม (industrial economy) ขยายตัว เศรษฐกิจการเกษตรจะขยายตัวในสัดส่วนที่น้อยกว่าการขยายตัวของอุตสาหกรรมเมื่อเทียบกับรายได้แท้จริงรวม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงผลิตผลทางการเกษตรจะมีผลต่อวัฏจักรธุรกิจไม่มาก และโดยตัวของมันเองก็ไม่สามารถใช้อธิบายวัฏจักรธุรกิจ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงของ

ผลิตผลทางการเกษตรไม่ค่อยจะสอดคล้องกับวัฏจักรของการถดถอยและการฟื้นตัวของเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องซ้ำแล้วซ้ำเล่า

ข. ทฤษฎีจุดดับบนดวงอาทิตย์กับวัฏจักรธุรกิจ (the Sunspot Cycle Theory)

ทฤษฎีนี้เสนอโดย W. Stanley Jevan เขาได้ให้เหตุผลว่าจุดดับบนดวงอาทิตย์เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในผลผลิตการเกษตร และผลิตผลทางการเกษตรจะทำให้เกิดวัฏจักรธุรกิจ แต่ผลงานวิจัยได้แสดงว่า เวลาของการเกิดจุดดับบนดวงอาทิตย์ยังอยู่อีกไกล และการเปลี่ยนแปลงผลผลิตการเกษตร จะไม่สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวัฏจักรธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ความคิดเรื่องจุดดับบนดวงอาทิตย์ ได้มีนักทฤษฎีอีกหลายคนพยายามหาเหตุผลสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการวัดพลังงานแสงอาทิตย์ โดยเฉพาะตรงพื้นที่ที่ไม่ใช่จุดดับ “bright spot” บนดวงอาทิตย์ และพบว่า มีความสัมพันธ์กันสูงระหว่างแสงสว่างกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและได้อธิบายความสัมพันธ์ว่าการเปลี่ยนแปลงจุดดับบนดวงอาทิตย์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปริมาณรังสีอุลตราไวโอเลต (ultraviolet rays) ที่แผ่มาสู่โลก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้กระทบต่อการตอบสนองทางอารมณ์ (emotional responses) และสุขภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั่วไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อวัฏจักรธุรกิจโดยตรง

นอกจากนี้ Henry L. Moore ยังได้อธิบายความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงระหว่างดวงอาทิตย์ ดาวพระศุกร์ และโลกที่มีผลต่อบรรยากาศของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเรื่องปริมาณน้ำฝน สภาพดินฟ้าอากาศที่เอื้อและไม่เอื้อต่อการผลิตพืชไร่มากและน้อยตามกาลเวลา อันส่งผลให้เกิดวัฏจักรของราคาของวัตถุดิบ (raw material) ซึ่งจะทำให้เกิดวัฏจักรในการผลิตของอุตสาหกรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ไป

ค. การเปลี่ยนแปลงในจำนวนประชากร (Change in Population)

วัฏจักรธุรกิจสามารถเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากร โดยเฉพาะในช่วงเกิดสงคราม จำนวนกำลังแรงงานลดลงมาก และอัตราการเกิดลดลงด้วย แต่อัตราการเกิดจะเพิ่มขึ้นอย่างมากเมื่อสงครามสิ้นสุดลง การเปลี่ยนแปลงจำนวนการเกิดจะกระทบอัตราการเกิดของคนรุ่นหลัง เพราะคนหนุ่มสาวจำนวนมากแต่งงานเกือบจะเวลาเดียวกันและ

ก่อนๆ หายๆ ไปพร้อมๆ กัน การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรจะมีผลกระทบต่ออุปสงค์ต่อการผลิตรวม อันจะนำไปสู่เศรษฐกิจขยายตัวและเศรษฐกิจหดตัวได้

3.2 ทฤษฎีการบริโภคน้อยเกินไป (Underconsumption Theories)

ทฤษฎีการบริโภคน้อยเกินไปในความเป็นจริงไม่สามารถอธิบายเรื่องวัฏจักรธุรกิจได้อย่างสมบูรณ์ เพราะเนื้อหาของทฤษฎีส่วนใหญ่มุ่งเน้นอธิบายการวกลงต่ำลงล่างของวัฏจักรสู่ระยะเศรษฐกิจตกต่ำเท่านั้น คำว่า “การบริโภคน้อยเกินไป” มีการให้คำนิยามไว้ต่างๆ กัน บางทฤษฎีให้ความหมายว่า คือระบบเศรษฐกิจที่มีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะใช้ซื้อสินค้าที่ผลิตขึ้นมา บางทฤษฎีก็อธิบายว่าเป็นสถานการณ์ที่สัดส่วนของเงินออมต่อรายได้ที่หามาได้สูงกว่าสัดส่วนของรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่อรายได้ที่หามาได้ John A. Hobson นักเศรษฐศาสตร์อังกฤษได้อธิบายว่า การบริโภคน้อยเกินไปเป็นสาเหตุของเศรษฐกิจตกต่ำ (depression) และความไม่มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ Hobson ได้อธิบายว่า ณ จุดเริ่มต้นของการถดถอยทางเศรษฐกิจ จะมีสินค้าจำนวนมากที่ขายไม่ออก การบริโภคน้อยเกินไปอาจมีสาเหตุจากวัฒนธรรมการบริโภคที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง การบริโภคถูกกำหนดโดยประเพณี และนิสัยแบบดั้งเดิมที่สนับสนุนให้ประหยัด ซึ่งตรงกันข้ามกับข้อสมมติของ Thorstein Veblen เกี่ยวกับการบริโภคจำนวนมากๆ (conspicuous consumption) เป็นผลมาจากการเพิ่มขึ้นของรายได้จำนวนมากๆ

ประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) ได้เพิ่มขึ้นในอัตราสูง เพราะระบบการแข่งขันและระบบทุนนิยมเป็นพลังผลักดันให้ผู้ผลิตนำเทคนิคการผลิตใหม่ๆ มาใช้ สังคมเผชิญกับปัญหาสินค้าล้นตลาด อำนาจซื้อไม่เพียงพอหรือผู้บริโภคไม่เต็มใจจะซื้อ จากจุดนี้ถ้าการผลิตและรายได้เพิ่มขึ้นเร็วกว่าการบริโภค แสดงว่า การออมกำลังขยายตัว การออมที่เพิ่มขึ้นจะไม่มีปัญหาถ้าอุปสงค์ต่อการลงทุนมีมากเพียงพอที่จะดูดซับการออมที่เพิ่มขึ้นนี้ อย่างไรก็ตามถ้าการออมที่เพิ่มขึ้นถูกนำไปใช้ลงทุนในการผลิตสิ่งใหม่ๆ ปัญหา ก็จะยิ่งมากขึ้นเพราะการลงทุนใหม่ๆ จะเพิ่มสินค้าและบริการเข้าสู่ระบบตลาดอีก ความสามารถในการผลิตที่เพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดสินค้าคงคลังเพิ่มขึ้น และราคาสินค้าจะลดลงมาก ผลที่ตามมาคือ การผลิต

โดยรวมสุดท้ายแล้วจะลดลงสู่ระดับที่พอดีกับอุปสงค์ของผู้บริโภค นั่นคือ จะเกิดเศรษฐกิจถดถอย (recession)

ทฤษฎีการบริโภคน้อยเกินไป ได้อธิบายว่าการถดถอยทางเศรษฐกิจจะถูกขจัดออกไปด้วยการทำให้มีการกระจายความมั่งคั่งและรายได้ใหม่ (redistribution of wealth and income) Hobson ได้ชี้ให้เห็นว่า นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่เชื่อว่า การออมโดยเฉลี่ยของกลุ่มผู้มีรายได้สูงจะมากกว่าระดับการออมโดยเฉลี่ยของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผู้มีรายได้น้อยสัดส่วนของเงินออมต่อการใช้จ่ายหรือสัดส่วนของเงินออมต่อรายได้นั้นจะต่ำ ดังนั้น ต้องมีการกระจายรายได้ใหม่ในลักษณะที่จะทำให้อัตราการออมเท่าเทียมกับอัตราการผลิต Hobson ได้ยอมรับว่า ถ้าการกระจายรายได้ไม่เป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกิดความเสมอภาค (equality) อัตราการออมจะลดลงจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม การบริโภค การออม และรายได้ไม่ได้มีความสัมพันธ์กันแบบตรงไปตรงมาตามทฤษฎีของการบริโภคน้อยเกินไป เพราะทฤษฎีการออมที่ขึ้นอยู่กับรายได้มีความสลับซับซ้อนระหว่างเรื่อง แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของการออมเมื่อรายได้ที่เพิ่มขึ้น (marginal propensity to save = MPS) และ การออมโดยเฉลี่ย (average propensity to save = APS) Hobson อธิบายว่า APS เพิ่มขึ้นเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่ APS เพิ่มขึ้น MPS อาจจะไม่เพิ่มขึ้น และค่า MPS และ MPC จะมีความสำคัญต่อเรื่องการกระจายรายได้ใหม่ (redistribution of income)

โครงร่างของวัฏจักรของการบริโภคที่น้อยเกินไป (Outline of the Underconsumption Cycle)

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของวัฏจักรธุรกิจตามทฤษฎีการบริโภคน้อยเกินไป ระยะนี้รายได้ประชาชาติสูง รายได้ที่เป็นค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นช้ากว่ารายได้ที่เป็นกำไรหรือรายได้ที่อยู่ในลักษณะอื่น สัดส่วนการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าและบริการต่อรายได้ของผู้ที่มีรายได้เป็นค่าจ้างจะสูงกว่าของผู้ที่มีรายได้เป็นกำไร ดังนั้นอัตราการออมจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงขึ้น อัตราการออมจะเพิ่มขึ้นจนถึงระดับที่มากกว่าอุปสงค์ต่อการลงทุน สภาพการณ์เช่นนี้จะนำ

ไปสู่การถดถอยทางเศรษฐกิจ หรือเกิดจุดที่เรียกว่า จุดวกกลับบนลงล่าง (upper turning point)

ในระหว่างการหดตัวทางเศรษฐกิจ (contraction) รายได้ประชาชาติลดลง ภายใต้อัตราส่วนการออมต่อรายได้ของผู้มีรายได้สูงจะมากกว่าอัตราส่วนการออมต่อรายได้ของผู้มีรายได้น้อย ดังนั้น การออมจะลดลงเร็วกว่าการลดลงของการบริโภคและรายได้ การลงทุนจะลดลงเร็วมาก เศรษฐกิจจะตกต่ำลงไปเรื่อยๆ จนกระทั่งการเสื่อมค่า (depreciation) ของปัจจัยทุนทำให้สต็อกของทุนลดลงสู่ระดับที่สอดคล้องกับอัตราการบริโภคสินค้าปัจจุบัน การตกต่ำทางเศรษฐกิจจะหยุดลงเมื่อการบริโภคคงที่ ขณะเดียวกันจะมีการเปลี่ยนโอนรายได้จากกลุ่มผู้มีการบริโภคน้อยซึ่งมีรายได้ในรูปกำไร ไปสู่กลุ่มผู้มีการบริโภคสูงที่มีรายได้ในรูปค่าจ้าง ทิศทางของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะถึงจุดวกกลับขึ้นบน (lower turning point) เมื่อมีการลงทุนเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจก็จะเริ่มขยายตัว (expansion)

3.3 ทฤษฎีจิตวิทยาของวัฏจักรธุรกิจ (Psychological Theories of The Business Cycle)

นักเศรษฐศาสตร์ที่เน้นเรื่องการตอบสนองทางอารมณ์ (emotional responses) ต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับธุรกิจคือ Arthur C. Pigou Pigou เชื่อว่า ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจคือ (1) การเปลี่ยนแปลงของผลผลิตทางการเกษตร (2) การเปลี่ยนแปลงของอัตราการลงทุน (3) การค้นพบทรัพยากรแร่ธาตุใหม่ๆ (4) การโต้ตอบทางอุตสาหกรรม และ (5) การเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงใน 3 ตัวแรก มีผลอย่างเดียวกัน กล่าวคือ จะนำไปสู่การเพิ่มขึ้น หรือการลดลงในอุปทาน โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยแรงงาน หรือนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในอุปทานต่อการจ้างแรงงาน ผลกระทบของทั้ง 3 ปัจจัย จะแสดงให้เห็นโดยพิจารณาจากกรณีตัวอย่างเรื่องผลการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตการเกษตร การเปลี่ยนแปลงผลผลิตทางการเกษตรจะเป็นตัวกระตุ้น (stimulate) หรือตัวขัดขวาง (retard) กิจกรรมทางธุรกิจ เพราะ การขยายผลผลิตจะส่งเสริมการขยายธุรกิจ ในขณะที่การลดลงในผลผลิตทางการเกษตรจะลดการขยายตัวหรือบางทีอาจจะนำไปสู่การหด

ตัวทางเศรษฐกิจ ถ้ามีการเพิ่มในผลผลิตของสินค้าเกษตร และถ้าอุปสงค์ต่อสินค้าเกษตรมากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นอุปสงค์ต่อสินค้ารวมจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เกษตรกรจะมีเงินมาจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น อันจะทำให้ธุรกิจขายสินค้าได้มากขึ้น และมีการผลิตสินค้าที่เกษตรกรต้องการมากขึ้น ในกรณีที่ผลผลิตทางการเกษตรลดลง จะให้ผลตรงกันข้าม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะนำไปสู่การผันผวนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่จะไม่นำไปสู่วัฏจักรธุรกิจ การเพิ่มการผลิตที่เกิดจากการค้นพบทรัพยากรแร่ธาตุใหม่ หรือการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ทำให้ต้นทุนลดลง จะให้ผลในลักษณะเดียวกันกับการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร

สำหรับ 2 ปัจจัยที่เหลือ คือ การโต้ตอบทางอุตสาหกรรมและ การเปลี่ยนแปลงสุทธิของรสนิยมของผู้บริโภค ไม่ได้ถูกพิจารณาว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการผันผวนทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทั้ง 2 ถือว่าเป็นปัจจัยจากภายนอก การโต้ตอบทางอุตสาหกรรมสามารถนำไปสู่การถดถอยทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภคจะมีผลต่อเศรษฐกิจไม่ร้ายแรงนัก

เมื่อปัจจัยเหล่านี้เปลี่ยนแปลง จะมีผล 2 ลักษณะคือ ผลโดยตรง (direct effect) ของการเปลี่ยนแปลง และผลทางอ้อม (indirect effect) ของการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีสาเหตุจากปฏิกิริยาโต้ตอบของนักธุรกิจต่อการเปลี่ยนแปลง อนึ่งปฏิกิริยาโต้ตอบของนักธุรกิจอาจจะไม่สอดคล้องกับความจริงเสมอเพราะนักธุรกิจอาจประเมินสถานการณ์ผิดพลาด ความผิดพลาดอาจเกิดจาก 2 สาเหตุคือ ความสามารถของนักพยากรณ์ทางธุรกิจ (the capacity of business forecasters) และ ความสามารถในการประเมินข้อมูล (the accessibility of information) ในระบบทุนนิยม การพยากรณ์และการผลิตมีความสัมพันธ์กัน การพยากรณ์ที่คลาดเคลื่อนอาจจะมีสาเหตุจาก ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูล ภายใต้ระบบที่มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ผู้ผลิตแต่ละคน ไม่มีทางรู้ข้อมูลเกี่ยวกับอุปสงค์สำหรับผลผลิตของเขา หรืออุปทานของปัจจัยการผลิตในอนาคต ผู้ขายทุกคนไม่รู้ส่วนแบ่งการตลาดที่แน่นอนของเขาในตลาด ด้วยเหตุผลนี้ผู้ผลิตต่างก็จะประมาณการสูงเกินไป (overestimate) เกี่ยวกับสินค้าที่เขาสามารถขายและราคาสินค้าที่จะขายในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจขยายตัว และจะประมาณการต่ำเกินไป (underestimate) เกี่ยวกับปริมาณสินค้าที่จะสามารถขายได้ และราคาสินค้าที่จะขายใน

ช่วงเวลาที่เราเศรษฐกิจถดถอย ในช่วงเศรษฐกิจขยายตัว นักธุรกิจจะประมาณการดำเนินไปเกี่ยวกับต้นทุนการผลิต และในช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำเขาอาจประมาณการสูงเกินไปเกี่ยวกับต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ สภาพของตลาดซึ่งกว้างมาก กล่าวคือ วัตถุประสงค์อาจสั่งซื้อจากท้องที่ห่างไกลทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผลผลิตก็อาจขายทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ทำให้การประเมินอนาคตของอุปทานและอุปสงค์อย่างถูกต้องจึงเป็นไปได้ยาก Pigeon ได้เน้นมากในช่วงเวลาของการเตรียมตัว (the period of gestation) ซึ่งอาจเป็นช่วงที่เตรียมการผลิตสินค้า จนถึงการนำสินค้าสู่ตลาด สินค้าที่ต่างกันจะมีช่วงเวลาการเตรียมตัวที่แตกต่างกัน สินค้าที่มีการผลิตที่ซับซ้อน ช่วงเวลาของการเตรียมตัวจะยาวกว่าสินค้าที่ขบวนการผลิตเป็นแบบง่าย ๆ ถ้าการผลิตที่ต้องอาศัยสินเชื่อกฎหมาย และถ้าการขายสินเชื่อกเกิดขึ้นในช่วงเตรียมตัวผลิตสินค้าออกสู่ตลาด ในขณะนั้นจะมีการเพิ่มขึ้นในอำนาจซื้อโดยไม่สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของปริมาณของสินค้า อำนาจซื้อส่วนเกินนี้จะทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้นจนกว่าผลผลิตจะออกสู่ตลาด ราคาสินค้าที่แท้จริงจึงจะปรากฏออกมา ด้วยเหตุผลนี้ นักธุรกิจจะทำการตัดสินใจผิดพลาดเกี่ยวกับอุปสงค์ต่อสินค้าที่แท้จริง เมื่อระยะเวลาเตรียมการสิ้นสุดลงและผลผลิตใหม่ไหลออกสู่ตลาด การผิดพลาดจะเบาบาง ดังนั้น ระยะเวลาและความรุนแรงของการขยายตัวของวัฏจักรจะขึ้นอยู่กับช่วงระยะเวลาของการเตรียมตัว (The gestation period)

มีปัจจัยหลายตัวที่อาจทำให้นักธุรกิจมีมุมมองในแง่ดี (optimism) และมีมุมมองในแง่ร้าย (pessimism) ต่อธุรกิจ เช่น การพยายามยึดเย็ดความคิดในขณะที่ประชุม หรือการประชาสัมพันธ์ การผิดพลาดที่เกิดจากการมองเศรษฐกิจในแง่ดี และการมองเศรษฐกิจในแง่ร้าย จะมีผลต่ออุปสงค์และอุปทานต่อสินค้าและบริการ การเกิดความผิดพลาดในมุมมองของนักธุรกิจคนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการมองในแง่ร้ายหรือการมองในแง่ดี จะมีผลกระทบเป็นลูกโซ่ทำให้เกิดการผิดพลาดในมุมมองของนักธุรกิจคนอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันด้วย

วัฏจักรธุรกิจที่เกิดขึ้นเพราะความผิดพลาดของการมองในแง่ดี (error of optimism) จะนำไปสู่ความผิดพลาดของการมองในแง่ร้าย (error of pessimism) และวกกลับมาสู่ความผิดพลาดของการมองในแง่ดีอีก เป็นวงจรเช่นนี้อย่างต่อเนื่อง ในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวมี

การขยายสินเชื่อโดยเฉพาะในระยะเตรียมการ (the gestation period) อาจเกิดภาพลวงตาได้ กล่าวคือ ขณะที่ธนาคารขยายเครดิต ปริมาณเงินหมุนเวียนจะเพิ่มขึ้น อำนาจซื้อจะเพิ่มขึ้น อุปสงค์ต่อสินค้าโดยรวมจะเพิ่มขึ้น เกิดการขาดแคลนสินค้า ราคาสินค้าสูงขึ้น นักธุรกิจต่างคิดว่าเศรษฐกิจกำลังขยายตัว ซึ่งเป็นการมองเศรษฐกิจในแง่ดี ความผิดพลาดของการมองในแง่ดีจะปรากฏชัดเมื่อระยะเวลาของการเตรียมการสิ้นสุดลง ผลผลิตเริ่มออกสู่ตลาด การขยายตัวจริงๆ จะหยุดลง และการถดถอยจะเพิ่มขึ้น เมื่อนักธุรกิจรู้ว่า มุมมองของเขาผิดพลาด เขาจะลดการผลิตลง ธุรกิจจะเริ่มถดถอย ในกรณีนี้การผิดพลาดของการมองในแง่ดีจะนำไปสู่การผิดพลาดของการมองในแง่ร้าย ความผิดพลาดของการมองในแง่ร้ายจะแผ่กระจายอย่างรวดเร็ว การใช้จ่ายจะถูกตัดทอนลง ดังนั้นจะเกิดอุปทานของสินค้าเพื่อการบริโภคมากเกินไป ในกรณีนี้ผู้ผลิตจะประมาณค่าต่ำเกินไปเกี่ยวกับอุปสงค์ต่อสินค้าของเขา การผลิตจะลดลงๆ เศรษฐกิจจะถดถอยลงจนถึงจุดที่สินค้าทุนต้องถูกทดแทน การคลาดเคลื่อนของการมองในแง่ร้ายก็จะบรรเทาลง และเริ่มเตรียมการฟื้นตัวใหม่ ขบวนการที่ความผิดพลาดของการมองในแง่ดี (error of optimism) นำไปสู่ความผิดพลาดของการมองในแง่ร้าย (error of pessimism) และความผิดพลาดของการมองในแง่ร้ายนำไปสู่ความผิดพลาดในแง่ดีอีก เป็นวงจรเช่นนี้ เราเรียกว่า การสร้างความผิดร่วมกัน (mutual generation of error)

ถึงแม้ว่าทฤษฎีเชิงจิตวิทยาได้เน้นความสำคัญของปัจจัยเชิงจิตวิทยา แต่ขบวนการอธิบายวัฏจักรได้รวมปัจจัยหลายตัว เช่น การลงทุนและการสร้างสินเชื่อของธนาคารด้วย ทฤษฎีนี้ได้อธิบายวัฏจักรธุรกิจโดยแสดงคลื่นของการมองในแง่ดีสามารถนำไปสู่คลื่นของการมองในแง่ร้าย แล้ววกกลับสู่คลื่นการมองในแง่ดีอีก เนื่องจากคลื่นเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของปัจจัยทางเศรษฐกิจด้วย ดังนั้นจึงไม่สามารถพูดได้เต็มคำว่าวัฏจักรธุรกิจเกิดจากปัจจัยทางจิตวิทยาทั้งหมด ปัจจัยทางจิตวิทยาเป็นเพียงปัจจัยช่วยอธิบายการขยายตัวและการหดตัวทางเศรษฐกิจเท่านั้น ทำให้การอธิบายมีความสมบูรณ์ขึ้น แต่ตัวแปรเชิงจิตวิทยาไม่ใช่ตัวแปรหลักของการเกิดวัฏจักรธุรกิจ

3.4 ทฤษฎีวิวัจจักรธุรกิจของมิทเชล (Michell's Theory of the Cycle)

Wesley Clair Mitchell ได้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาวัวัจจักรธุรกิจเป็นการศึกษาระบบการทำงานของระบบทุนนิยม การที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ของวัวัจจักรธุรกิจไม่เพียงแต่จะต้องเข้าใจภาพรวมต่างๆ ไป แบบกว้างๆ ของระบบเศรษฐกิจเท่านั้น แต่จะต้องเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสาขาเศรษฐกิจต่างๆ ด้วย

การศึกษาของ Mitchell ได้แสดงว่า การผลิตยิ่งเพิ่มมากขึ้น และราคาสินค้ายิ่งสูงขึ้น การขยายตัวทางเศรษฐกิจก็จะดำเนินต่อไป และการหดตัวจะเกิดขึ้นเมื่ออุตสาหกรรมส่วนใหญ่ลดการผลิตลง ในกรณีที่เศรษฐกิจหดตัว ไม่ได้หมายความว่า ทุกอุตสาหกรรมจะชะลอการผลิต บางอุตสาหกรรมอาจยังดำเนินการผลิตตามปกติ และบางอุตสาหกรรมอาจเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามกับวงจรของเศรษฐกิจ Mitchell ได้อธิบายว่า วงจรธุรกิจแต่ละอันจะมีลักษณะคล้ายๆ กัน แต่ละวงจรจะมีเอกลักษณ์ของตัวเอง

ทฤษฎีของ Mitchell ได้อธิบายการฟื้นตัว (revival) ในกิจกรรมทางธุรกิจเริ่มต้นจากระยะเวลาเศรษฐกิจตกต่ำ (the period of depression) นั่นคือ ระดับราคาในช่วงเศรษฐกิจถดถอยจะต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับระดับราคาในช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรือง (prosperity) ต้นทุนของธุรกิจได้ลดลงอย่างมาก กำไรจะลดลง เงินสำรองของธนาคารมีมาก สต็อกของสินค้ามีปานกลาง การซื้อดำเนินไปด้วยความระมัดระวัง การขยายตัวในระยะแรกจะเป็นไปอย่างช้าๆ แต่ขบวนการจะค่อยๆ ทวีเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ การขยายตัวทางเศรษฐกิจจะถูกเร่งโดยเหตุการณ์ที่แสดงถึงการได้เปรียบ (propitious event) เช่น กำไรจากการเก็บเกี่ยวที่มากผิดปกติ การซื้อสินค้าจำนวนมากของรัฐบาล หรือการเพิ่มการส่งออกจำนวนมากๆ

การฟื้นตัวจะเริ่มต้นจากส่วนใดส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจแต่จะแผ่กระจายอย่างรวดเร็วไปสู่ทุกสาขาเศรษฐกิจ กล่าวคือ ธุรกิจที่ขยายตัวจะซื้อวัตถุดิบเพิ่มต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ เมื่อรายได้เพิ่มการขยายตัวจะเกิดขึ้นในลักษณะตามๆ กัน ราคาจะเพิ่มขึ้นและมีการคาดการณ์ว่าในอนาคตราคาจะเพิ่มขึ้น และการคาดการณ์ว่าในอนาคตราคาจะเพิ่มขึ้นอีกจะนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของผลผลิตเพื่อให้ทันกับราคาที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการเร่งให้เศรษฐกิจขยายตัวมากยิ่งขึ้น

ข้อสังเกต ถ้าระดับราคาสินค้าสำเร็จรูปและราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ในสัดส่วนเดียวกัน อัตรากำไรจะคงเดิม คือกำไรจะเท่ากำไรก่อนที่ราคาจะสูงขึ้น เศรษฐกิจจะไม่ขยายตัว อย่างไรก็ตาม การศึกษาของ Mitchell ได้แสดงว่าในช่วงเศรษฐกิจขยายตัว ราคาสินค้าสำเร็จรูปจะสูงขึ้นเร็วกว่าราคาวัตถุดิบ ดังนั้น กำไรจะเพิ่มขึ้น การลงทุนจะเพิ่มขึ้น อันนำไปสู่การขยายปริมาณการผลิต และจะส่งผลกระทบต่อระดับราคาให้ลดลงอีกทอดหนึ่ง

การสูงขึ้นของต้นทุนการผลิตจะเริ่มขึ้นเมื่อสัญญาสิ้นสุดลง และได้มีการทำสัญญาใหม่ โดยสัญญาใหม่มักจะกำหนดให้มีการเพิ่มอัตราดอกเบี้ย ค่าเช่า และเงินเดือน ในขณะเดียวกันต้นทุนอื่นๆ ก็จะสูงตามไปด้วย ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของอุปกรณ์ที่มีอยู่ได้ลดลง มีการจ่ายค่านอกเวลามากขึ้น ราคาวัตถุดิบสูงขึ้นเร็วกว่าราคาสินค้าที่ขาย การสูญเสีย และการไร้ประสิทธิภาพที่เกิดขึ้น จะทำให้ต้นทุนการทำธุรกิจเพิ่มขึ้น

พลังกดดันเช่นนี้จะแผ่เข้าไปสู่ตลาดการลงทุนและตลาดการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออุปทานของเงินทุนไม่เพียงพอกับอุปสงค์ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การดึงตัวในตลาดการเงินกลายเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาที่เศรษฐกิจจะเจริญรุ่งเรืองต่อไป ทั้งนี้เพราะอัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นมีผลให้ส่วนเกินของกำไรลดลง อุปสงค์ต่อการเพิ่มสินค้าทุนเพื่อขยายการผลิตจะลดลง สัญญาการสั่งซื้อสินค้าเก่าสิ้นสุดลง ในขณะเดียวกัน คำสั่งซื้อสินค้าใหม่ก็ลดลง ปริมาณการผลิตสินค้าจะลดลงอย่างมาก และแรงงานก็จะถูกปลดออก

การเพิ่มขึ้นของราคาของสินค้าต่างๆ ในอัตราที่ต่างกันก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่สมดุลยิ่งขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ราคาของสินค้าบางชนิดไม่สามารถเพิ่มขึ้นสูงพอที่จะปกป้องมิให้กำไรลดลง ทั้งนี้เพราะราคาถูกกำหนดโดยกลุ่มบุคคลสาธารณะ โดยสัญญาระยะยาวหรือโดยลูกค้า อุปสงค์ของผู้บริโภคไม่ได้คงที่ตลอดเวลาในทุกสาขาเศรษฐกิจเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวราคาสินค้าในบางพื้นที่จะสูงขึ้นเร็วกว่าราคาสินค้าในพื้นที่อื่นๆ บางกรณีราคาสินค้าสูงขึ้นไม่เร็วเท่าราคาวัตถุดิบที่สูงขึ้น กำไรก็จะลดลง เมื่อกำไรลดลงผู้ให้สินเชื่อก็จะระมัดระวังการให้กู้ยืมและบางครั้งก็จะยุติการให้เงินกู้ สุดท้ายแล้ว ความเจริญรุ่งเรืองจะเป็นตัวทำลายการขยายสินเชื่อ ขณะที่เศรษฐกิจขยายตัว

การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ สุดท้ายก็จะเป็นตัวที่ทำให้เศรษฐกิจหดตัว ปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจหดตัวจะเป็นปัจจัยตัวเดียวกันกับที่ทำให้เศรษฐกิจขยายตัว แต่จะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงข้าม เศรษฐกิจตกต่ำจะแผ่ไปทั่วทุกธุรกิจและจะทวีความรุนแรงมากขึ้น กล่าวคือ ราคาจะลดลงแต่การลดลงจะไม่ลดลงเท่ากันในทุกสาขา ราคาสินค้าขายส่งจะลดลงเร็วกว่าราคาสินค้าขายปลีก ราคาสินค้าเพื่อการผลิตลดลงเร็วกว่าราคาสินค้าเพื่อการบริโภค ราคาของวัตถุดิบจะลดลงเร็วกว่าราคาสินค้าอุตสาหกรรม ค่าเช่าลดลง การคืนเงินกู้ยืมลดลง เครื่องมืออุปกรณ์เครื่องจักรถึงเวลาเสื่อมสภาพ สต็อกของสินค้าลดลง สินค้าคงทนทั้งของผู้บริโภคและของผู้ผลิตหมดอายุการใช้งานและความต้องการสิ่งใหม่ก็จะเริ่มเกิดขึ้นเพื่อทดแทนของเก่าและประชากรยังคงเพิ่มขึ้น ความต้องการอาหาร เสื้อผ้า และที่อยู่อาศัยยังคงมีอยู่ บรรยากาศของการลงทุนจะกลับมาอีกครั้ง วิธีการผลิตใหม่ๆ ถูกพัฒนาขึ้น และด้วยเหตุดังกล่าว การฟื้นตัวก็จะเริ่มต้นใหม่

ถึงแม้การวิเคราะห์ของ Mitchell จะอธิบายขบวนการของวัฏจักรได้อย่างสมเหตุสมผล แต่ก็ไม่ได้เน้นถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดขบวนการลงทุน

3.5 ทฤษฎีการลงทุนมากเกินไปโดยไม่ได้มีสาเหตุหลักมาจากทางการเงิน

(The Non-monetary Overinvestment Theory)

นักทฤษฎีบางกลุ่มได้เห็นว่า การลงทุนจำนวนมากๆ คือสาเหตุเบื้องต้นของการเกิดวัฏจักรธุรกิจ และปัจจัยที่มีบทบาทรองคือ การเงิน ดังนั้นจึงเรียกทฤษฎีนี้ว่า the non-monetary overinvestment theory

ทฤษฎีนี้อธิบายว่าการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการใช้จ่ายรวมในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของการลงทุนจะเป็นเหตุให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองของตัวแปรอื่นๆ ที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจ อันจะทำให้เกิดวัฏจักรธุรกิจ นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้อธิบายว่า ระบบการเงินเป็นเสมือนองค์การที่ถูกระงับ พุดอีกนัยหนึ่งก็คือ อุปทานของเงิน (the supply of money) ไม่ใช่พลังแรกเริ่ม (an originating force) ของการเปลี่ยนแปลง แต่จะเป็นตัวแปรตอบสนอง (a response variable) การเปลี่ยนแปลงปริมาณเงินเป็นสิ่ง

จำเป็น (necessary) ต่อการเกิดวัฏจักรธุรกิจ แต่ไม่เพียงพอ (insufficient) ที่จะทำให้เกิดวัฏจักรธุรกิจ

นักวิชาการที่พูดถึง the nonmonetary overinvestment theory คือ Tugan - Baranowsky โดยได้อธิบายว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดวัฏจักรคือ การเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทุนคงที่แปรเป็นทุนคงที่ (fixed capital) และทุนที่แท้จริง (real capital) ในช่วงเศรษฐกิจขยายตัวและการเปลี่ยนแปลงจากทุนคงที่เป็นทุนผันแปรเสรีในช่วงเศรษฐกิจถดถอย หนึ่งทุนผันแปรเสรีหรือทุนที่มีสภาพคล่องสูง บางทีก็เรียกว่าเงินทุนที่สามารถให้กู้ยืมได้ (Loanable funds) จะถูกเปลี่ยนเป็นทุนคงที่ หรือสินค้านำทุน (capital goods) ด้วยการลงทุน และทุนคงที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นทุนผันแปร โดยปัจจัยทุนซึ่งเป็นเงินทุน (the receipt of funds) ทุนผันแปรเสรีเกิดขึ้นในช่วงเศรษฐกิจชะลอตัวเพราะผู้มั่งคั่งไม่นำเงินไปใช้แต่เก็บออมไว้ เงินที่เอาไปลงทุนในโรงงานและอุปกรณ์จะหยุดชะงักตัว ปกติเงินลงทุนจะเอาไปจากเงินทุนผันแปรเสรีส่วนนี้ เศรษฐกิจและทิศทางของเศรษฐกิจจะสะท้อนกลับเมื่อทุนผันแปรเสรีพอกงทุนมากพอที่จะถูกนำมาใช้ และทุนคงที่ซึ่งมีจำนวนมากเริ่มเสื่อมสภาพ อัตราดอกเบี้ยซึ่งต่ำจะกระตุ้นให้มีการเริ่มกิจกรรมการลงทุนอีก หนึ่งจุดวกกลับบน (the upper turning point) จะเริ่มต้นด้วยการดึงดูทุนผันแปรเสรีมาใช้เพื่อสร้างทุนที่จริง (real capital) การลงทุนจะหยุดเพราะขาดเงินทุนจำนวนมากๆ จุดวกกลับล่าง (the lower turning point) จะเริ่มขึ้นโดยการขาดแคลนอุปทานของปัจจัยเสรี แต่ Spiethoff ยังเชื่อด้วยว่า อุปสงค์ต่อทุนคงที่จะมีพลังที่เหนือกว่าอุปสงค์ต่อสินค้านำทุน ทั้งนี้เพราะการมีนวัตกรรมที่เปิดโอกาสให้มีกำไรใหม่ บทสรุปของ Spiethoff ต่อทฤษฎีนี้เกี่ยวกับจุดวกกลับบน (the upper turning point) คือการขยายตัวจะหยุดถ้าสังคมขาดเงินทุนให้กู้ยืม และมันจะมาถึงจุดสิ้นสุด ถ้าศักยภาพของการลงทุนที่สืบเนื่องมาจากนวัตกรรมได้หมดไป ดังนั้น Spiethoff ได้เพิ่มความสำคัญให้กับอุปสงค์ต่อการลงทุน หรือต่อปัจจัยทุนที่มีต่อจุดวกกลับบน (the upper turning point) และจุดวกกลับล่าง (the lower turning point) เพื่อสร้างความกระจ่างให้กับการอธิบายของ Tugan - Baranowsky ต่อไปนี้จะได้อธิบายขบวนการผันแปรโดยเน้นเฉพาะเรื่องอุปทานของทุนเสรี

ทฤษฎี Nonmonetary Overinvestment อธิบายการขยายตัว และขบวนการขยายตัวที่พอกพูนขึ้นดังต่อไปนี้ ภายหลังจากเกิดเศรษฐกิจตกต่ำ โอกาสที่จะทำกำไรจากการทำกิจกรรมจะเพิ่มขึ้น การฟื้นตัวของการลงทุนก่อให้เกิดรายได้และอำนาจซื้อเพิ่มขึ้นอันจะนำไปสู่การเพิ่มอุปสงค์ต่อสินค้าทุนและสินค้าเพื่อการบริโภค อุปสงค์ต่อสินค้าเมื่อการบริโภคที่เพิ่มจะกระตุ้นให้มีการลงทุนมากขึ้น และการเพิ่มในกำไรเกิดจากการขยายปริมาณของธุรกิจ และการสูงขึ้นของระดับราคาซึ่งโดยหลักจิตวิทยา จะกระตุ้นให้เศรษฐกิจขยายตัวยิ่งขึ้น ดังนั้นความเจริญรุ่งเรืองก็เกิดขึ้นจากขบวนการขยายตัวที่พอกพูนขึ้นเรื่อยๆ

นักทฤษฎีได้แบ่งสินค้าออกเป็น 4 กลุ่ม คือ สินค้าสำหรับผู้บริโภค บริโภคไม่คงทน (Nondurable consumer goods) สินค้าสำหรับผู้บริโภคคงทนและกึ่งคงทน (durable and semidurable consumer goods) สินค้าทุนคงทน (durable capital goods) และวัสดุที่ใช้เพื่อผลิตสินค้าคงทน (materials used to produce durable goods) ความไม่สมดุลจะเกิดขึ้นระหว่างสินค้าทั้ง 4 ประเภท ในช่วงเศรษฐกิจขยายตัว การขาดแคลน (shortage) และการเหลือเฟือ (abundance) จะเกิดขึ้นพร้อมๆ กัน ถ้ามีการจัดสรรทรัพยากรจำนวนมากเพื่อใช้ผลิตสินค้าคงทน ผลที่ตามมาคือ จะมีทรัพยากรไม่เพียงพอที่จะผลิตสินค้าสำหรับผู้บริโภค ความไม่สมดุลนี้จะเกิดขึ้นเมื่อเริ่มก่อสร้างโรงงาน และเวลาที่โรงงานเร่งทำการผลิต สถานการณ์เช่นนี้ทำให้การขยายอุปสงค์อย่างถูกต้องกระทำได้น้อยลง นอกจากนั้นรายได้ที่มากขึ้นจะถูกนำไปจ่ายให้กับงานและเจ้าของทุน อันจะมีผลทำให้อุปสงค์ต่อสินค้าเพื่อการบริโภคเพิ่มขึ้นอีก อุปสงค์ที่เพิ่มจะไม่ได้รับการตอบสนอง จนกว่าจะมีการผลิตสินค้าขึ้นใหม่ ด้วยเหตุผลนี้จึงเกิดอุปสงค์ส่วนเกินราคาจะสูงขึ้น ราคาที่สูงขึ้นเป็นการสูงขึ้นชั่วคราว เมื่อไรที่อุปทานของสินค้าเพิ่มขึ้นเพียงพอที่จะสนองอุปสงค์ ราคาก็จะคงที่ อนึ่งการสูงขึ้นของราคาอาจจะนำไปสู่การขยายโครงการลงทุนเพราะคาดว่ากำไรจะมากขึ้น ณ ราคาที่เป็นอยู่ขณะนั้นการเพิ่มอุปทานอาจจะไม่มีการตอบสนองจากอุปสงค์ ผลก็คือ เกิดอุปทานส่วนเกิน ราคาสินค้าจะลดลง

การพัฒนาสินค้าเพื่อการบริโภคที่เป็นสินค้าคงทน อาจจะต้องไปดึงเอาปัจจัยการผลิตจากการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคซึ่งเป็นสินค้าไม่คงทน หรือกึ่งคงทนมาใช้ ความไม่สมดุลระหว่างการผลิตสินค้านี้รูปแบบต่างๆ ไม่สามารถแก้ไขได้ เพราะถ้าจะต้องมีการ

จ้างงานเพิ่มขึ้น และผลิตสินค้าเพื่อผู้บริโภค เพื่อสนองอุปสงค์รวมที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรถูกใช้อย่างเต็มที่ ดังนั้นการเพิ่มการจ้างงาน และสินค้าเพื่อการบริโภคจะไม่อาจจะทำได้

การขยายตัวยังคงดำเนินต่อไปจนกระทั่งเกิดการขาดแคลนเงินทุนที่สามารถให้กู้ยืม มีผลให้การลงทุนลดลง และโครงการการลงทุนที่สามารถสร้างกำไรก็ค่อยๆ หดหายไป เศรษฐกิจก็จะเข้าสู่วิถีการหดตัว หลังจากที่มีการลงทุนสูงและรายได้สูงเป็นระยะเวลายาวนาน คนจะรู้สึกว่าร่ำรวยของเขาลดลง รายได้ไม่เพียงพอที่จะซื้อสินค้า ณ ราคาที่คาดการณ์ ราคาของสินค้าเพื่อการบริโภคจะลดลง และการชะลอตัวของธุรกิจจะทวีมากขึ้นๆ

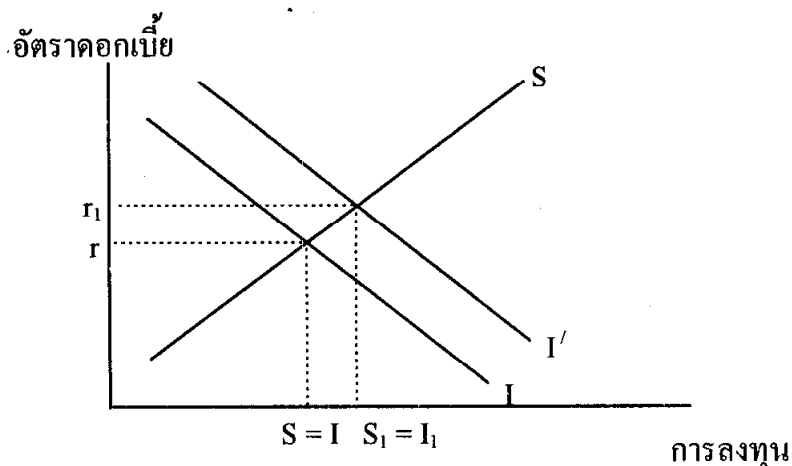
ในช่วงเศรษฐกิจชะลอตัว เงื่อนไขที่จะทำให้วัฏจักรธุรกิจถึงจุดวกกลับล่าง (the lower turning point) คือปัจจัยทุนจะเสื่อมสภาพ และไม่มีการซ่อมแซม สินค้าคงคลังจะหมดไป ต้นทุนการสร้างอุปกรณ์ทุนต่ำลง ค่าจ้างลดลง ราคาของวัตถุดิบจะลดลง อัตราดอกเบี้ยลดลง การหดตัวจะเกิดขึ้นต่อไปจนกระทั่งการลงทุนถูกระงับอีกครั้งด้วยการมีนวัตกรรมซึ่งต้องการการใช้จ่ายเพื่อการลงทุนมากๆ เริ่มขึ้นอีกครั้ง

3.6 ทฤษฎีการลงทุนมากเกินไปที่เกี่ยวข้องกับทางด้านการเงินโดยตรง

(The Monetary Overinvestment Theory)

F.A. Hayek นักเศรษฐศาสตร์ของ the Austrian School of Economists ได้อธิบายว่าเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่นำการเปลี่ยนแปลงวัฏจักร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นที่การออมและอัตราดอกเบี้ย ทฤษฎีนี้ได้ให้ความสำคัญการออมที่ถูกบังคับ (forced saving) ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการขยายตัวของวัฏจักร อัตราดอกเบี้ยธรรมชาติคืออัตราดอกเบี้ยที่อุปสงค์ต่อเงินทุนที่ให้กู้ยืม (การลงทุน) เท่ากับอุปทานของเงินทุนที่ให้กู้ยืม (เงินออม) อัตราดอกเบี้ยธรรมชาติแตกต่างจากอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดจริงๆ ณ เวลาหนึ่งๆ ถ้าอัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยธรรมชาติ อุปสงค์ต่อสินเชื่อจะเพิ่มขึ้น และจะมากกว่าอุปทานของสินเชื่อ ซึ่งจะนำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อ ถ้าอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยธรรมชาติ อุปสงค์ต่อสินเชื่อจะลดลง และปริมาณเงินออมจะมีเหลือเฟือ จะเกิดภาวะเงินฝืด

การที่ทฤษฎีได้ให้ความสำคัญกับการออมที่ถูกบังคับ (forced saving) ว่าเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการขยายตัวของวัฏจักร คำถามที่ตามมาคือ เงินออมที่บังคับเกิดขึ้นได้อย่างไร เราจะพิจารณาจากรูป 3.1

รูปที่ 3.1 การเพิ่มการลงทุนและการออมโดยสมัครใจ

ดูสภาพตอนแรกเริ่ม สมมติว่าอยู่ที่จุดตัดระหว่างเส้นการลงทุน (I) กับเส้นการออม (S) ณ จุดดุลยภาพ $S = I$ อัตราดอกเบี้ยคือ r สมมติว่าอุปสงค์ต่อทรัพยากรเพื่อใช้ผลิตสินค้าทุนเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากมีนวัตกรรมใหม่ๆ เกิดขึ้น อุปสงค์ที่เพิ่มขึ้นแสดงว่าธุรกิจต้องการเพิ่มการใช้จ่ายเพื่อลงทุนมากขึ้น โดยเต็มใจที่จะจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงขึ้น (ในกรณีนี้ นักลงทุนจะชักจูงประชาชนเพิ่มการออมและลดการใช้จ่ายลง)

ในทางปฏิบัติการที่จะชักจูงให้ประชาชนเพิ่มการออมและลดการบริโภคลง นักลงทุนต้องเพิ่มอัตราดอกเบี้ยให้สูงขึ้น นั่นคือถ้าจะให้การออมเพิ่มจาก S เป็น S_1 และการลงทุนเพิ่มจาก I เป็น I_1 อัตราดอกเบี้ยจะเพิ่มจาก r เป็น r_1 ณ อัตราดอกเบี้ย r_1 รายได้ที่แท้จริงหรือผลิตผลจะไม่เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพราะ ปริมาณเงินและอัตราการหมุนเวียนของเงินของสมการทางการเงินไม่เปลี่ยน มีเพียงองค์ประกอบของรายได้ที่แท้จริงเท่านั้นที่เปลี่ยน สินค้าประเภททุนจะถูกผลิตมากขึ้นในปริมาณเท่าๆ กัน การผลิตสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคจะลดลง การเปลี่ยนแปลงประเภทของสินค้าที่ผลิตดังกล่าวเท่ากันเป็นการขยายขั้นตอนการผลิต การเปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้วัฏจักรธุรกิจจะไม่เกิดขึ้น